

Missen Mässen Minns, del 2

I det senaste numret av Lidens Tidning berättade Birgitta Åström i Liden om hur det var att som tonåring arbeta på Järkevislebyggets Tjänstemannamäs i slutet av 1950-talet. Här följer nu den andra och avslutande delen.

Mässtjänstgöring

Den första dagen hjälpte Gun mig, med dukningen och att pricka av matgästerna. Det satt en lista på insidan svängdörren till matsalen. Det var en vit diskret gardin för fönstret på dörren, så att man inte syntes ut i matsalen. Namnen stod i bokstavsordning och det gick väldigt fort att lära sig alla gästerna. De som prickades av på listan, var de som bodde på Mässen. Övriga gäster betalade varje gång. Arbetet i matsalen var inte lika tungt som i köket, men lite stressigt var det att hinna med allt. Torka bord, vaska golv, städa blomhyllor och blommor. Det fick inte ligga ett enda litet torrt blad eller skräp någonstans.

Det serverades vanlig husmanskost måndag till fredag. Frukosten bestod av gröt eller filbunke. Filbunken var ett äventyr vill jag lova! Bara att spara rätt mängd för att kunna sätta en ny till

Statens Vattenfallsverks 50 årsjubileum 1959 firades, på många platser i landet, så även i Järkvissle. Bilden är från den sedan länge rivna stora maskinhallen. Festen pågick till kl. 01.00. Det var snöyra utomhus denna historiska afton. Foto: Paul Nilsson.

morgonen därpå. Ack, ack vilket bekymmer! På helgerna var det finare mat som goda stekar, såser och gelé och smarriga efterrätter. Ibland hände det väl att gästerna ville ha något ”starkare” att dricka till maten. Eller något gott till kaffet (jag vet fortfarande inte om det var tillåtet med denna försäljning, men det är ju preskriberat vid det här laget). Men när gästerna bad om en ”sexa Skåne eller Konjak”, så visste ju inte lilla jag i vilket mått det skulle mätas. Jag hade bara hört min pappa fråga sina gubbkompisar - Ska du ha en sup? Och det var oftast direkt ur flaskan det!

Jag fick för första gången uppleva en riktig gåsamiddag med svartsoppa och allt, visserligen som servitris, men ändå. En riktig skånsk spettekaka hade skickats till middagen. Vid flera tillfällen serverade jag vid stora middagar med prominenta gäster. Generaldirektören från Statens Vattenfallsverk, Landshövdingen m.fl. – det var fint värre ska ni veta. Det var mycket strängt hur serveringen skulle gå till. Vi fick inte ställa ifrån oss flaskor på borden utan dessa skulle vi bära med oss hela tiden. Tänk dig att hålla 3 flaskor med ena handen och en till i den andra som du serverar med. Dessutom skulle de öppnas - vilket balansnummer man utförde många gånger. Vid en finare middag skar jag mig av en kapsyl (den gamla sorten). Jag sa – Ursäkta mig, sprang iväg och plåstrade om fingret, och fortsatte sedan att servera. Lite genant var det, ska jag säga.

Små korta minnen

Flagghissning. Vaktmästaren vid Mässen skulle hissa flaggan en dag. I fönstret stod husmor och tittade på, när jag fick höra ett vråltjut – Vad gör Herr N. N? Vet inte Herr N. N. att det är en dödssynd att lägga flaggan på marken? Jag visste det i alla fall inte, för vi hade ju aldrig haft någon flaggstång hemma.

Lutfisk. Husmor lade alltid lutfisken i blöt i ett av Mässens badkar. Det hade jag inte varit med om. För det första hade vi inte något badkar hemma och för det andra la mamma alltid lutfisken i blöt i ett träkar ute i lagår'n.

Pölsa. Och i Skåne åt man nog inte pölsa. För husmor tänkte skiva den och sedan steka den i stekpannan! Jag undrar vad gästerna skulle ha sagt då?

Ligga i blöt. För mig var det nytt att för morgongröten skulle havregrynen ligga i blöt sedan kvällen innan. Men det kanske var mer hårdkokta grynnor på den tiden?

Titulering. När en av de unga ingenjörernas mamma ringde och frågade efter sin son, lät det så här: - Träffas Herr Ingenjör N. N.? Det var konstiga tider när sonen är både Herr och Ingenjör och har både för- och efternamn. Allt

idag är det ju vardagsmat att man ibland går ut och äter.

Den vita middagen. En söndag, när jag kom tillbaka från "timmar" (kortare ledighet) och skulle duka fram middagen, upptäckte jag till min förtvivlan att det inte fanns någonting att duka fram. Vikarierande husmor var ute på en liten romans med en av Mässens gäster. Panikslagen öppnade jag några burkar konserverad potatis, kokade fiskblock (torsk), gjorde en mycket god sås (dillsås), kokade gröna ärtor och letade reda på lite glass i frysen. Ser ni framför er denna mycket vita middag med några gröna ärtor som enda färgklick? Sent om sider dyker den vikarierande husmodern upp. Synnerligen på "pickalurven" sätter hon sig ned på en stol i köket, ramlar till slut av denna och försvinner ut ur mässbyggnaden. Där stod jag med disken,

Övre anläggningsbyn vid Järkvissle kraftstation i slutet av 1950-talet. Tjänstemannamässen är mitt i bilden och längst bort. Idag återstår endast de byggnader som bildar den nuvarande Trollbyn. Foto: Algot Lidberg.

på en och samma gång.

Husmor och Fröken. Jag titulerade alltid chefen som Husmor, och blev alltid tilltalad som Fröken Nylander (och jag var dock bara sexton år). Gästerna titulerades alltid med efternamn.

Sextrakasserier. Visst hände det väl att man fick en klapp där bak, när de tackade för god mat eller berömde för ett bra jobb. Jag tog det enbart som en komplimang. Ordet sextrakasserier var nog inte uppfunnet då. Och det var heller aldrig en känsla av någon "baktanke", inte heller otäckt på något vis.

Helgmiddag. Tjänstemännen som med sina familjer bodde i bostäderna ovanför det blivande kraftverket, kom ofta och åt middag på helgerna. Det tyckte jag var lite konstigt men **Lidens tidning**

städningen och förberedelserna inför morgondagen. Jag har nog inte förlåtit henne ännu.

Husmanskost. Jag mötte många nya intryck. Man åt vanlig husmanskost, jag undrade om det fanns ovanlig. Och husmanskost? Det var ju mat.

Kocka resp. Husmor. I arbetarbarackerna kallades hon som lagade maten för Kockan. Hos oss på Mässen hade hon titeln Husmor.

Byte till middagen. Och varför byte gästerna om när de skulle äta middag? De var ju redan rena och snyggt klädda? Min pappa bytte väl också om, men det var ju för att han hade varit i lagår'n eller ute på slåttern.

LHSJ

Det var två jobbiga år (1958-09-15 – 1960-08-06). Arbetet upphörde när mässrörelsen avvecklades.

Järkvissle kraftstation i ett tidigt byggnadsskede. Uppdämningen hade ännu inte påbörjats. Kraftstationen byggdes, enligt officiella uppgifter, under åren 1954-1959. Foto: Arne Johansson.

lades. Jag lärde mig otroligt mycket under tiden i Järkvissle, som att laga mat, duka fint och tillämpa vett och etikett. Man lyfter inte tallriken från bordet medan man äter. Vicka alltid sopptallriken ifrån dig för att få i dig den sista skvätten och inte spilla på kläderna. När man serverade så fyllde man på glaset även om det inte var tomt. Gästen drack aldrig upp den sista slatten, för att inte verka vara ”tom”. Det var viktigt att servera från rätt håll. Alltid visa hövlighet och vänlighet och att vara artig, även om man inte var på ett strålande humör. Men man lever ju inte alltid som man är lärd. Men tanken finns ju där ibland. Frågar någon mig idag vad jag gått för utbildning i livet så svarar jag LHSJ (Livets Hårda Skola i Järkvissle)!

Epilog

I Järkvissle fanns varje sommar på den här tiden ett sommarbarn. Hans uppgift var bl a att regelbundet med en liten kärra hämta grismaten från Mässen. Han var tretton år och pratade väldigt fint. Han kom ju från Stockholm. Vad han heter? Jo kan ni tänka er, det var Arne Johansson, en av denna tidnings redaktörer.

Vi var några personer som åt lunch på Bykrogen i Liden en dag i april i år. Arne, historieintresserad som alltid, undrade vad olika personer hade gjort i livet. Döm om min förvåning när vi hade gemensamma minnen från Mässen i Järkvissle för 47 år sedan. Så tack Arne för att jag fick skriva en bit av mitt livs historia i Lidens Tidning! Jag vill också skicka

en innerlig hälsning till min goda arbetskamrat Gun Nilsson i Skönsberg, som jag så ofta tänker på.
Birgitta Åström

Artikelförfattaren Birgitta Åström

Birgitta Åström (f. Nylander) är född 1942 i ett rött litet hus på nedsidan nuvarande riksväg 86 i Klärke, Liden. Näst yngst i en barnaskara av 6 syskon. Fadern Sigfrid arbetade i skogen och drev ett mindre jordbruk. Under vintrarna var han borta långa perioder, så barn, hushåll och ”kräka” sköttes av modern Army. Efter tiden på Järkvisslemässen arbetade Birgitta som hembiträde/barnflicka hos Familjen Gunnar & Hilli Sevelius i Liden. Gunnar Sevelius arbetade som provinsialläkare i Kålarne, och Hilli arbetade som läkare här i Liden. Olika arbetsplatser avlöste därefter varandra som Köket på Sundsvalls Sjukhus, Hagalid i Timrå, Timrå Vårdcentral och Medicinmottagningen på Sundsvalls Sjukhus. Sammanlagt blev det 44 år med i huvudsak kansliuppgifter inom Landstinget. Birgitta och maken Bengt Åström är bosatta i Liden. Dottern Pia, född 1966, är med sin familj likaså Lidenbor.
Arne Johansson

Kärt återseende för Birgitta Åström (t. vä.) och Gun Nilsson vid Åsens Marknad lördagen den 2 juli 2005. Foto: Arne Johansson.